

Prekladateľské agentúry a ich požiadavky na prekladateľov

Daša Munková

Katedra informatiky, Fakulta prírodných vied a informatiky, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
dmunkova@ukf.sk

Pavína Vaňková

Katedra translológie, Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
vankova.paja@gmail.com

Kľúčové slová: prekladateľské agentúry, prekladateľ, kompetencie, zručnosti, schopnosti
Keywords: translation agencies, translator, competences, skills, abilities

1 Úvod

Svet je dnes čoraz viac prepojený, preto rastie aj potreba kvalitných prekladateľských služieb. Agentúry pôsobiace v zahraničí či zvyšujúce sa nároky spotrebiteľov nám naznačujú, že prekladateľský trh sa určite nespomaľuje, čo potvrdzujú aj najnovšie trendy.

V globalizovanej ekonomike je nevyhnutné v komunikácii zvažovať jazykové a kultúrne dôsledky. Prekladateľské služby sa tak stali kľúčom k úspešnému vývozu produktov a služieb bez ohľadu na typ odvetvia. Agentúry poskytujúce prekladateľské služby pomáhajú budovať mosty medzi jednotlivými krajinami, podporujú medzinárodné vzťahy a rozvoj trhu. Tieto služby sú teda nevyhnutnou súčasťou obchodných spoločností, ktoré chcú preniknúť na medzinárodný trh. Na dosiahnutie svojho cieľa preto firmy potrebujú aj spoľahlivý preklad a lokalizáciu rôznych materiálov.

V prekladateľskom odvetví bol za posledné obdobie pre pandémiu COVID-19 zaznamenaný nárast prekladu textov z lekárskeho sektora. Z toho istého dôvodu bol na druhej strane pozorovaný pokles prekladateľských služieb v oblasti turizmu, cestovania a voľného času (Nicol, 2022).

Na popularite získava aj kreatívny preklad, technický preklad a lokalizácia. Kreatívny preklad je žiadaný najmä v marketingu. Ide tu o transfer z jedného jazyka do druhého tak, aby sa zachoval pôvodný význam a účinok na adresáta. Podobne narastá aj preklad technických dokumentov (používateľských príručiek a pod.). Lokalizácia však zostáva na vrchole prekladateľských trendov. Táto služba sa využíva najmä vtedy, keď chceme zabezpečiť, aby bol produkt prispôbený cieľovej kultúre a spĺňal tak charakteristiky jednotlivých regiónov.¹

Je nespochybniteľné, že technológie majú značný vplyv na všetky oblasti nášho života a rovnako to platí aj v prekladateľskom priemysle. Príchod nástrojov CAT (Computer-assisted translation) ovplyvnil prácu prekladateľov významným spôsobom. Tieto nástroje umožňujú využívanie prekladových pamätí, glosárov a pomáhajú pri kontrole kvality, čím sa znižuje riziko ľudských chýb v preklade. Prekladatelia sú tak omnoho produktívnejší.

Aj strojový preklad priniesol zmeny v prekladateľskom odvetví. Toto riešenie vzniklo ako odpoveď na požiadavku rýchlych prekladateľských služieb za výhodnú cenu. Hoci v tomto smere je ešte čo zlepšovať, v niektorých oblastiach je strojový preklad neoceniteľnou pomôckou.²

¹ Dostupné na internete: <<https://greatcontent.com/translation-and-localization-trends/>>[Cit. 2023-02-04.]

² Dostupné na internete: <<https://terratranslations.com/2022/07/19/technology-translation-industry/>>[Cit. 2023-03-04.]

Zaujímavý výskum o stave prekladateľského trhu realizovali Djovčoš a Šveda (2017). Ich cieľom bolo zistiť, ako sa od r. 2010, keď uskutočnili svoj prvý výskum, zmenil. Použili pri ňom dotazník, ktorý obsahoval 30 otázok. Autori zistili, že práve ženy vykonávajú prekladateľské povolanie najčastejšie (70 % ženy vs. 30 % muži). Opýtaní prekladatelia mali v priemere 38 rokov a odbor prekladateľstvo a tlmočníctvo vyštudovalo asi 46 % z nich. Výskum autorov naznačuje, že drvivá väčšina prekladateľov má ukončené vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa (asi 61 %, pričom zväčša ide o humanitné vedy). Okrem toho tiež zistili, že až u 68 % respondentov je angličtina súčasťou ich pracovnej jazykovej kombinácie. Medzi najpoužívanejší nástroj CAT u prekladateľov patrí Trados, ktorý používa takmer polovica opýtaných (47 %). Ďalším odhalením bola skutočnosť, že asi 45 % respondentov sú živnostníci (Djovčoš – Šveda, 2017, s. 57–58, 63, 66, 74–75, 78–79, 85).

Práve vyššie uvedené skutočnosti nás motivovali k nášmu výskumu, ktorého cieľom bolo odhaliť, čo všetko by mal súčasný prekladateľ ovládať a akými zručnosťami by mal disponovať, aby vyhovel požiadavkám prekladateľských agentúr.

2 Typy prekladateľských spoločností – MLVs a SLVs

Prekladateľské spoločnosti by sme mohli rozdeliť do nasledujúcich dvoch skupín – tzv. MLV (multi-language vendor) a SLV (single-language vendor). Ako už ich názvy napovedajú, SLVs ponúkajú jazykové služby v jednej kombinácii jazykov. Zvyčajne ide o menšie spoločnosti alebo dokonca prekladateľov na voľnej nohe, ktorí ovládajú dva jazyky a sú oprávnení v nich poskytovať prekladateľské služby.

MLVs sú, na druhej strane, veľké firmy poskytujúce prekladateľské služby do množstva rôznych jazykov. Majú k dispozícii veľký počet odborníkov, z ktorých každý má vlastnú jazykovú špecializáciu.³

Príkladom MLVs sú spoločnosti ako Lionbridge (ktorá sa taktiež zapojila do nášho výskumu), SDL či Global Solutions. Poskytujú širokú škálu služieb, a hoci sú známejšie a dostáva sa im viac pozornosti, väčšinu zisku v prekladateľskom a lokalizačnom priemysle produkujú práve SLVs a prekladatelia na voľnej nohe pôsobiaci v jednotlivých krajinách (Esselink, 2003 in Somers, 2003, s. 84).

3 Sieť prekladateľov a vendor manažment

Pri prekladateľských agentúrach treba mať na pamäti, že väčšina prekladov (ak nie všetky) je poskytovaná externými prekladateľmi (tzv. outsourcing). Aj tá najväčšia prekladateľská firma využíva širokú sieť prekladateľov na voľnej nohe. Vo všeobecnosti by pre ne nebolo ekonomicky výhodné zamestnávať na plný úväzok prekladateľov pre všetky jazykové páry súčasne. Priebeh prekladateľského procesu môže byť nepredvídateľný, preto je potrebné mať náklady pod kontrolou (Yunker, 2010, s. 52).

Agentúry vo všeobecnosti oslovujú prekladateľov, ktorí prekladajú do svojho materinského jazyka, keďže ten ovládajú najlepšie. To pomáha zabezpečiť, aby bol výsledný preklad čo najkvalitnejší. Ideálne je, ak prekladateľ aj žije v krajine cieľového jazyka, keďže má tak oveľa väčší prehľad o danej kultúre, jazyku či trhu.

Spravovanie, rozširovanie a udržiavanie siete prekladateľov má v prekladateľskej spoločnosti na starosti vendor manažment. Jeho úlohou je rozvíjať profesionálne vzťahy s dodávateľmi prekladu – vyberať nových prekladateľov, testovať ich zručnosti a rokovať s nimi o zmluvách. Následne posúva informácie týkajúce sa kompetencií, zručností a oblastí špecializácie nových prekladateľov projektovým manažérom. Vendor manažment tak má prehľad o všetkých prekladateľoch, ktorí s agentúrou spolupracujú, a túto spoluprácu na

³ Dostupné na internete: <<https://circletranslations.com/blog/whats-difference-between-slv-and-mlv>> [Cit. 2023-04-04.]

priebežnej báze aj analyzuje (hodnotí sa kvalita, flexibilita prekladateľa, komunikácia ako aj ďalšie parametre).⁴ Aj analýza spomínaných kritérií nás motivovala k výskumu a následnému vytvoreniu profilu prekladateľa na základe požiadaviek prekladateľských agentúr.

Prekladateľská agentúra okrem toho zamestnáva aj množstvo interných zamestnancov, ktorí majú na starosti jednotlivé kroky prekladateľského procesu. V ďalšej časti preto spomíname členov lokalizačného tímu a opisujeme, akú úlohu plnia v tomto procese.

4 Členovia lokalizačného tímu

V lokalizačnom tíme prekladateľskej agentúry má každý člen svoje miesto. Za získavanie klientov a udržiavanie a rozvíjanie vzťahov s nimi je v prvom rade zodpovedný tzv. **account manager**. Jeho náplňou práce je komunikovať s klientom, pokiaľ ide o jeho potreby a očakávania a ich tlmočenie produkčnému tímu, zodpovedať za doručené preklady a kontrolovať finančné zisky. Musí byť oboznámený s možnosťami, aké agentúra má, a službami, ktoré poskytuje, aby tieto informácie mohol sprostredkovať klientovi. Okrem toho úzko spolupracuje s projektovými manažérmi, aby bol informovaný o stave každého projektu a vedel identifikovať potenciálne problémy.⁵

Projektoví manažéri majú na starosti organizáciu prekladového projektu. Nie sú priamo súčasťou samotného prekladateľského procesu (tým sa zaoberá prekladateľ), zabezpečujú však, aby prebiehal bez problémov, efektívne, v stanovenom termíne, v súlade s požiadavkami klienta a s kvalitným výsledkom.⁶

Lokalizační inžinieri výrazne napomáhajú tomu, aby sa v procese ušetrilo čo najviac času, financií a výsledok bol pritom kvalitný. Disponujú analytickými a technickými zručnosťami, ich úlohou je nastaviť čo najefektívnejší spôsob prekladu daných súborov. Bez ich práce by spracovanie súborov mohlo prekladateľom spôsobovať problémy. Znalosti inžiniera spájajú technológie a preklad – majú napr. vedomosti z IT oblasti, oblasti prekladateľských procesov či technológií – spolupracujú tak s projektovými manažérmi, prekladateľmi, obchodníkmi a mnohými ďalšími (Eichler, 2022).

Ďalšími dôležitými členmi tímu, ktorí pracujú na prekladovom projekte, sú **jazykí koordinátori**. Medzi ich hlavné úlohy patrí vylepšovať kvalitu prekladu, podporovať vzájomnú spoluprácu, pomáhať pri riešení jazykových problémov či navrhovať rôzne zlepšenia.⁷

Bez **DTP (desktop publishing) špecialistov** by si preklad vyžadoval veľa manuálnej práce. Ich úlohou nie je len zabezpečiť, aby preklad kopíroval formát východiskového textu. Ich podpora je často potrebná aj na samom začiatku projektu, aby prekladatelia mohli pracovať s textom na preklad, ktorý bol pôvodne v needitovateľnom formáte. DTP špecialisti zaisťujú vysoko kvalitný grafický dizajn súborov.⁸

5 Prekladový projekt a jeho fázy

Lokalizačný/prekladateľský proces v prekladateľskej agentúre pozostáva z množstva krokov, nástrojov a úloh. Aby bol výsledok čo najlepší, treba zvoliť správnu stratégiu a všetko

⁴ Dostupné na internete: <<https://blog.worldtranslation.com/blog/what-is-vendor-management>>[Cit. 2023-13-04.]

⁵ Dostupné na internete: <<https://www.trustedtranslations.com/blog/what-are-the-duties-of-a-translation-account-manager>>[Cit. 2023-12-04.]

⁶ Dostupné na internete: <<https://gtelocalize.com/the-role-of-project-managers-in-translation/>>[Cit. 2023-02-04.]

⁷ Dostupné na internete: <<https://www.ted.com/participate/translate/our-translators/language-coordinators>>[Cit. 2023-06-04.]

⁸ Dostupné na internete: <<http://clearwordtranslations.com/language/en/desktop-publishing-dtp-translation-projects/>>[Cit. 2023-12-04.]

si starostlivo naplánovať. Klient na začiatku zvyčajne zašle agentúre potrebné materiály a na konci procesu dostane preložené texty v požadovaných jazykoch. Medzitým sa však uskutoční množstvo ďalších potrebných krokov (Tovar, 2022).

Prekladový projekt má vo všeobecnosti v prekladateľskej agentúre tieto fázy:

1. Nová prekladateľská požiadavka. Klient predloží potrebné informácie o projekte a súbory na preklad.⁹ Tiež je potrebné určiť jazyky, do ktorých sa bude prekladať (vrátane regionálnych varietach) (Tovar, 2022).

2. Zdrojová analýza. V tejto fáze sa analyzujú súbory prijaté od klienta, objasňujú sa požiadavky na preklad, definujú sa parametre projektu, vytvárajú sa potrebné prekladové pamäte, glosáre, inštrukcie.

3. Cenová ponuka. Vytvorí sa cenová ponuka pre klienta.

4. Nastavenie prekladového projektu v systéme. Keď je cenová ponuka písomne potvrdená, projekt sa následne vytvorí v elektronickom systéme a nastaví sa časový plán pre jednotlivé fázy projektu.

5. Preklad/lokalizácia. Najprv sa z databázy odborníkov vyberú vhodní prekladatelia, ktorým sa následne pošlú súbory na preklad. Tí text preložia na základe daných požiadaviek od klienta a v stanovenom termíne.¹⁰

6. Editovanie. Preložené súbory sa dostanú k editorovi, ktorý ich porovná so zdrojovým textom a skontroluje ich správnosť a úplnosť.

7. Korektúra a DTP. Editované súbory sú postúpené korektorovi. Ten skontroluje pravopis, gramatiku, správnosť kultúrnych prvkov a tiež to, či preklad znie prirodzene. Ak je to potrebné, preklad ide na DTP, kde sa vyriešia otázky týkajúce sa formátovania súborov.

8. Interná kontrola kvality. Pred odovzdaním prekladu klientovi sa vykoná posledná kontrola súborov – či spĺňajú požiadavky klienta a či sú v správnom formáte.¹¹ Táto finálna kontrola kvality sa uskutočňuje pomocou automatických krokov. V tomto bode je možné zachytiť drobné chyby, ktoré by voľným okom nebolo možné zaregistrovať (napríklad dvojité medzery alebo chýbajúca interpunkcia) (Bussey, 2020).

9. Odovzдание súborov klientovi. Preložené súbory sa nakoniec odovzdajú klientovi vopred dohodnutým spôsobom. V prípade spätnej väzby od klienta týkajúcej sa doručených prekladov sa vykoná ich kontrola.¹² Preložené texty je potom potrebné uchovávať prostredníctvom prekladových pamätí či terminologických databáz pre každú jazykovú kombináciu na zaistenie konzistencie (Tovar, 2022).

Vyššie uvedené body nás motivovali ku skúmaniu, akými kompetenciami by prekladatelia mali disponovať, aby boli schopní zapojiť sa do jednotlivých fáz projektu. Na zisťovanie kompetencií sme použili EMT rámec, podľa ktorého sa snažia vzdelávacie inštitúcie pripraviť budúcich prekladateľov na prax. Okrem daného EMT modelu uvádzame aj niekoľko ďalších zahraničných modelov prekladateľských kompetencií.

⁹ Dostupné na internete: <<https://www.balticmedia.com/language-service-translation-company/translation-step-by-step/>>[Cit. 2023-01-04.]

¹⁰ Dostupné na internete: <<https://www.balticmedia.com/language-service-translation-company/translation-step-by-step/>>[Cit. 2023-01-04.]

¹¹ Dostupné na internete: <<https://www.balticmedia.com/language-service-translation-company/translation-step-by-step/>>[Cit. 2023-01-04.]

¹² Dostupné na internete: <<https://www.balticmedia.com/language-service-translation-company/translation-step-by-step/>>[Cit. 2023-01-04.]

6 Nový model prekladateľských kompetencií EMT

V októbri 2022 vydalo *Generálne riaditeľstvo Európskej komisie pre preklad* nový model prekladateľských kompetencií EMT, ktorý zahŕňa prekladateľské kompetencie v týchto piatich oblastiach (oproti pôvodným šiestim):

1. **Jazyk a kultúra** – kompetencia súvisiaca s jazykom a kultúrou je hnacím motorom pre ostatné kompetencie, zahŕňa všetky všeobecné aj jazykovo-špecifické lingvistické, sociolingvistické či kultúrne poznatky, ktoré tvoria základ prekladateľskej kompetencie. Tento rámec zároveň predpokladá vysokú jazykovú úroveň aspoň dvoch pracovných jazykov.
2. **Preklad** – túto kompetenciu treba vnímať v širšom zmysle, nielen ako prenos významu z jedného jazyka do druhého. Patrí sem aj strategická, tematická a metodologická kompetencia, ktoré vstupujú do hry pred samotným prenosom významu, počas neho, ale aj po ňom.
3. **Technológie** – sem sa zaraďujú všetky vedomosti a zručnosti týkajúce sa používania technologických nástrojov v preklade.
4. **Personálne a interpersonálne zručnosti** – patria sem všetky mäkké zručnosti (vedieť sa zhodnotiť, prispôbiť sa pracovnému prostrediu, pracovať samostatne, ale aj v tíme atď.).
5. **Poskytovanie služieb** – do tejto skupiny patria zručnosti týkajúce sa jazykových služieb v profesijnom kontexte (komunikácia s klientmi, vyjednávanie, projektový manažment, kontrola kvality a i.).¹³

7 Model prekladateľských kompetencií PACTE

Model prekladateľských kompetencií PACTE vychádza z niekoľkých predpokladov:

- a) prekladateľská kompetencia sa kvalitatívne líši od bilingválnej,
- b) prekladateľská kompetencia patrí pod odborné znalosti,
- c) prekladateľská kompetencia pozostáva z deklaratívnych a procedurálnych vedomostí, najmä však procedurálnych,
- d) prekladateľská kompetencia je súbor znalostí, schopností a postojov nevyhnutných na prekladanie,
- e) prekladateľská kompetencia je interaktívny hierarchický systém subkompetencií, ktoré vstupujú do každého prekladateľského aktu,
- f) prekladateľská kompetencia sa môže meniť v závislosti od skúseností prekladateľa, použitej jazykovej kombinácie, špecifickej oblasti prekladu a pod. (PACTE, 2003, in Hurtado Albir, 2017, s. 36).

V súčasnosti sa tento model skladá z nasledujúcich 5 subkompetencií:

1. **Bilingválna** – zväčša procedurálne vedomosti potrebné na komunikáciu v dvoch jazykoch. Patria sem gramatické, lexikálne, textové, pragmatické či sociolingvistické vedomosti z oboch jazykov.
2. **Extralingvistická** – ide tu o deklaratívne vedomosti, či už všeobecné, špecificky zamerané, ale patria sem aj znalosti z oboch kultúr (východiskovej a cieľovej kultúry daného jazyka).
3. **Vedomosti týkajúce sa prekladateľskej subkompetencie** – taktiež ide najmä o deklaratívne vedomosti o tom, čo je preklad a ako funguje, o prekladateľskej profesii, praxi a pod.
4. **Inštrumentálna** – procedurálne vedomosti o tom, ako využívať jednotlivé informačné zdroje a technológie v preklade (slovníky, paralelné texty, korpusy, vyhľadávače atď.).

¹³ Dostupné na internete: <<https://commission.europa.eu/news/updated-version-emt-competence-framework-now-available-2022-10-21en>>[Cit. 2023-14-05.]

5. **Strategická** – procedurálne vedomosti na zaistenie čo najefektívnejšieho prekladateľského procesu a adekvátneho riešenia problémov. Táto subkompetencia prepája ostatné subkompetencie a má pod kontrolou celý prekladateľský proces. Okrem spomenutých subkompetencií sem autori zaraďujú aj šiestu skupinu **psychofyzických komponentov**, do ktorých spadajú emócie, pamäť, pozornosť, vnímanie, motivácia, kreativita, logické uvažovanie a pod. (PACTE, 2003, in Hurtado Albir, 2017, s. 39 – 40).

8 Kompetencie podľa Zainurrahmana (2010)

Zainurrahman (2010) zdôrazňuje, že preklad by sme nemali vnímať len ako zmenu textu z jedného jazyka do druhého. Treba tiež brať do úvahy to, že nahrádza textovú formu bez toho, aby sa zmenil význam. Na dosiahnutie očakávaného výsledku by mal preto prekladateľ disponovať 5 kompetenciami.

Základnou kompetenciou je podľa neho **jazyková kompetencia**. Okrem ovládania samotného jazyka je povinnosťou prekladateľa rozumieť tiež funkciám jazyka. Tie sú tri: expresívna, informatívna a vokatívna. V rámci expresívnej by mal prekladateľ vedieť rozlíšiť osobné prvky textu (nezvyčajné slovné spojenia, originálne metafory, „nepreložiteľné“ slová a pod.). Treba si uvedomiť, že v centre textu stojí autor. Pri informatívnej funkcii je zas jadrom vonkajšia situácia, realita mimo jazyka, fakty k danej téme a v strede pozornosti vokatívnej funkcie naopak stojí čitateľ, t. j. ten, komu je text adresovaný. Jazyková kompetencia teda pokrýva jazykové úrovne (od lexikálnej po diskurzívnu), ako aj tri spomínané jazykové funkcie (Zainurrahman, 2010). Táto kompetencia je podobná bilíngválnej kompetencii uvedenej v rámci modelu PACTE.

Ako ďalšiu autor spomína **textovú kompetenciu**, ktorá v rámci modelu PACTE patrí pod bilíngválnu kompetenciu. Je to znalosť textových konvencií, žánrov, typov textov atď. Je dôležité rozlišovať medzi jednotlivými textami, keďže od ich typu závisí, ako je preložený. Napríklad naratívny text bude preložený inak ako informačný, pretože majú rozdielne štruktúry.

Tematická kompetencia predpokladá znalosti z oblasti zamerania prekladateľa – pri preklade by sme mali poznať tému, ktorej sa preklad týka. Táto kompetencia zároveň súvisí s textovou kompetenciou.

Kultúrna kompetencia vo východiskovom a cieľovom jazyku je veľmi podstatná. Niektoré výrazy vo východiskovom jazyku sa môžu vyjadriť inak v cieľovom jazyku alebo v ňom dokonca nemusia existovať. Pomocou kultúrnej kompetencie tak prekladateľ môže jednoduchšie nájsť vhodný ekvivalent. Model PACTE túto kompetenciu označuje ako extralingvistickú.

Ako poslednú spomína autor **kompetenciu transferu**, ktorá má oporu v štyroch predchádzajúcich kompetenciách. Je potrebná najmä v procese prekladania. Pred samotným prekladom si najprv prekladateľ urobí zdrojovú analýzu textu a zistí účel a funkciu textu. Tiež musí brať do úvahy, komu je preklad určený. V tomto procese uvažovania sú využívané aj ďalšie kompetencie (jazyková, textová, ale aj tematická). Kompetencia transferu je pre prekladateľa kľúčová – ide pri nej už o samotné prenesenie prvkov z východiskového do cieľového jazyka (Zainurrahman, 2010). V rámci modelu PACTE táto kompetencia zodpovedá strategickému kompetencii.

Podobne aj vyššie uvedené kompetencie nás podnietili k vytvoreniu dotazníka, ktorý by nám pomohol objasniť, akými kompetenciami by mali potenciálni prekladatelia disponovať.

9 Cieľ výskumu

Cieľom predkladaného výskumu je odhaliť, akými vedomosťami a zručnosťami by mal potenciálny prekladateľ disponovať, aby spĺňal požiadavky prekladateľských agentúr

a následne vytvoriť profil žiadaneho prekladateľa (čo by mal podľa prekladateľských agentúr ovládať).

10 Výskumné metódy

Na zodpovedanie našich výskumných otázok sme použili dotazníkovú metódu. Dotazník obsahoval 19 uzavretých otázok, pri ktorých mali respondenti možnosť vybrať jednu z viacerých odpovedí alebo vložiť vlastnú odpoveď do kolónky „Iné:“. V niektorých prípadoch bolo možné označiť aj viaceré možnosti. V prípade otázok týkajúcich sa najmä vlastností a kompetencií, ktorými by podľa prekladateľských agentúr mal prekladateľ disponovať, sme využili škálovanie – agentúry mali označiť, do akej miery považujú danú vlastnosť (kompetenciu, zručnosť) za podstatnú, dôležitú, resp. rozhodujúcu.

Otázky 1 – 4 boli zamerané na popis prekladateľských agentúr, zvyšné (5 – 19) sa týkali priamo požiadaviek prekladateľských agentúr na potenciálnych prekladateľov. Otázky týkajúce sa schopností, kompetencií, zručností či vedomostí prekladateľov sú rozdelené a zoradené do 5 subkompetencií (kategórií): znalosť jazyka, práca s textom/proces prekladu, použitie technológií, osobnostné predpoklady a poskytovanie služby. V rámci každej subkompetencie sme položili tieto otázky:

Znalosť jazyka

1. Aká je kombinácia dvoch jazykov, ktoré by mal Váš prekladateľ ovládať (okrem materinského jazyka)?
2. Ohodnoťte dôležitosť interkultúrnych zručností prekladateľa a jeho citu pre detail.

Práca s textom/proces prekladu

1. Na aké typy textov by mali byť Vaši (potenciálni) prekladatelia odborníci?
2. Ohodnoťte dôležitosť daných vedomostí prekladateľa (všeobecný prehľad, vedomosti z translatológie).

Použitie technológií

1. Ohodnoťte dôležitosť počítačových zručností u prekladateľa.
2. Označte, do akej miery je pre Vás podstatné, aby prekladatelia ovládali prácu s nástrojmi CAT.
3. Ak vo Vašej agentúre prekladatelia využívajú nástroje CAT, vyberte, o aký nástroj CAT primárne ide.

Osobnostné predpoklady

Ohodnoťte dôležitosť nasledujúcich vlastností a schopností prekladateľa: trpezlivosť, kreativita, zodpovednosť, spoľahlivosť, dôslednosť, schopnosť pracovať v tíme, samostatnosť, schopnosť pracovať pod tlakom, prispôsobivosť, ochota ďalej sa vzdelávať.

Poskytovanie služby

Ohodnoťte dôležitosť nasledujúcich vlastností a schopností prekladateľa: komunikatívnosť, empatia, flexibilita, organizačné schopnosti.

11 Charakteristika zapojených agentúr

Do výskumu zameraného na potreby prekladateľských agentúr sa celkovo zapojilo 30 prekladateľských agentúr, z toho 22 slovenských a 8 českých agentúr. V Českej republike a v Bratislavskom kraji sídli 27 % opýtaných agentúr, v Žilinskom a rovnako aj v Banskobystrickom kraji je to 10 % agentúr, v Nitrianskom, Trnavskom a Trenčianskom kraji sídli 7 % prekladateľských agentúr a v Košickom a Prešovskom kraji sú to 3 % opýtaných agentúr.

Tieto prekladateľské agentúry poskytujú rôzne jazykové služby, pričom medzi najfrekvencovanejšie patrí preklad (ten poskytujú všetky opýtané agentúry), ďalej je to súdny preklad a korektúry textov (poskytuje ich 90 % agentúr), tlmočenie (87 % agentúr) a preklad

pomocou nástrojov CAT (80 %). Menšie zastúpenie mali služby ako napríklad kreatívny preklad (10 %) alebo AVP (audiovizuálny preklad) (10 %).

Väčšina agentúr (90 %) zapojených do nášho výskumu má menej ako 50 interných zamestnancov, 7 % agentúr má od 50 – 100 interných zamestnancov a 3 % agentúr majú od 151 do 200 zamestnancov. Jedna prekladateľská agentúra potvrdila, že počet interných zamestnancov sa v slovenských prekladateľských agentúrach zväčša pohybuje do 20.

Opýtané agentúry pracujú s množstvom jazykov, pričom najčastejšie ide o anglický a nemecký jazyk (97 % agentúr), nasleduje český jazyk (80 %), francúzsky (70 %), španielsky, maďarský, ruský (67 %), taliansky (63 %) a rumunský jazyk (53 %).

12 Výsledky

Na úvod nás zaujímalo, či prekladateľským agentúram záleží na pohlaví a veku potenciálnych prekladateľov. Potvrdilo sa, že väčšine agentúr (97 %) nezáleží na pohlaví pri výbere uchádzačov. Len 3 % agentúr uviedlo, že pri výbere uprednostňuje ženy.

Podobne ako pri pohlaví aj pri veku sa až 97 % opýtaných prekladateľských agentúr vyjadrilo, že im na veku potenciálnych uchádzačov nezáleží, len 3 % agentúr uprednostňuje prekladateľov v rozmedzí 40 – 50 rokov.

Jedna prekladateľská spoločnosť zo Slovenska na doplnenie objasnila, že vek ich prekladateľov sa väčšinou pohybuje od 35 – 45 rokov. Zrejme to vychádza prirodzene z ich kritérií, keďže sa im najviac osvedčili kandidáti po skončení vysokej školy s niekoľkoročnou praxou. So študentmi nespolupracujú a starších prekladateľov nevyklúčujú. Pracovné tempo je však rýchle a vyžaduje si dobré počítačové zručnosti, s čím môžu mať vyššie ročníky problém. Napriek tomu ale spolupracujú aj s prekladateľmi tejto vekovej kategórie.

Prekladateľské agentúry v rámci spolupráce s prekladateľmi uprednostňujú najmä uchádzačov pracujúcich na živnosť, v niektorých prípadoch bez nej (na dohodu a i.). Až 77 % agentúr uprednostňuje práve uchádzačov so živnostenským listom a 10 % uprednostňuje skôr uchádzačov bez živnostenského listu. V rámci možnosti „Iné:“ sa 7 % prekladateľských agentúr vyjadrilo, že im na forme podnikania nezáleží, 3 % z nich uviedli, že preferujú živnosť alebo s. r. o. a taktiež 3 % z nich objasnili, že ich interní zamestnanci sú bez živnostenského listu a externí spolupracovníci naopak majú založenú živnosť.

Ďalej nás zaujímalo, do akej miery je pre agentúry dôležitý stupeň dosiahnutého vzdelania prekladateľov. Tri percentá prekladateľských agentúr ho pokladajú len za málo dôležité, 30 % považuje stupeň dosiahnutého vzdelania za čiastočne dôležité, pre 40 % z nich je dôležitý a 27 % prekladateľských agentúr ho považuje za veľmi dôležitý.

V dvoch tretinách prípadov (67 %) prekladateľské agentúry uprednostňujú uchádzačov s ukončeným vzdelaním 2. stupňa, pre 33 % agentúr sú postačujúci uchádzači s ukončeným 1. stupňom vzdelania.

Aj v tomto prípade sme dostali spätnú väzbu od slovenskej agentúry, ktorá na doplnenie uviedla, že na základe normy ISO17100 sa od prekladateľov nevyžaduje ukončené vysokoškolské vzdelanie, ale musia preukázať aspoň päťročnú prax. Avšak väčšina ich prekladateľov má napriek tomu ukončené vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa.

V súvislosti so vzdelaním sme skúmali, aký absolvovaný odbor agentúry u prekladateľov uprednostňujú. Viac ako polovica prekladateľských agentúr (53 %) dáva v tomto prípade prednosť uchádzačom s vyštudovaným odborom prekladateľstvo a tlmočníctvo, 17 % sa vyjadrilo, že im u uchádzačov postačuje akýkoľvek odbor s jazykovým zameraním (učiteľstvo a pod.) a 30 % prekladateľských agentúr uviedlo, že im na vyštudovanom odbore nezáleží, podstatné pre nich je, aby potenciálni prekladatelia ovládali jazyky, v ktorých chcú prekladať.

Ďalšia otázka sa týkala pôsobenia potenciálneho prekladateľa v zahraničí a toho, do akej miery je táto skutočnosť pre agentúry podstatná. Ako veľmi podstatnú skutočnosť ju označili

len 3 % prekladateľských agentúr. Pre 17 % je to podstatná skutočnosť, 33 % ju považuje za čiastočne podstatnú alebo málo podstatnú záležitosť a 13 % ju dokonca označilo za nepodstatnú.

Zisťovali sme, či prekladateľské agentúry dávajú uchádzačom pred začatím spolupráce vyhotoviť skúšobný preklad, na ktorom preukážu svoje schopnosti. Až 90 % prekladateľských agentúr nám potvrdilo, že tak robia. Len 10 % z nich túto možnosť nevyužíva. Jedna agentúra pre vysvetlenie dodala, že metódu skúšobného prekladu využívajú, nie je to však u nich podmienka.

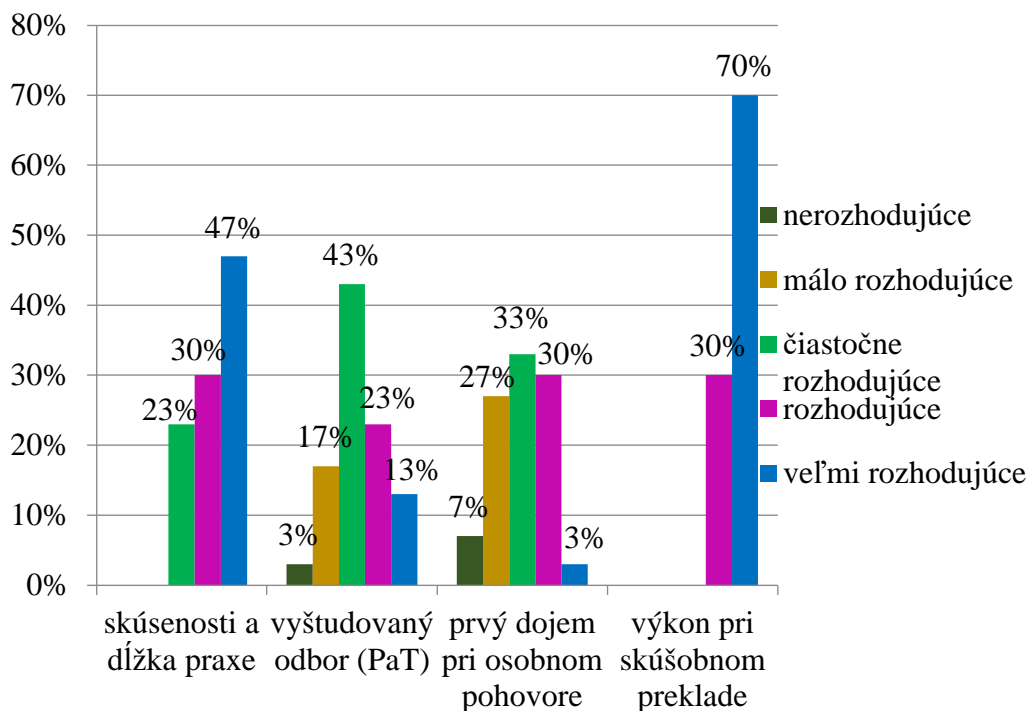
Prekladateľské agentúry pri výbere uchádzačov prihliadajú na určité faktory (Graf 1). Skúsenosti a dĺžka praxe sú veľmi rozhodujúce pre takmer polovicu opýtaných agentúr (47 %), rozhodujúce pre 30 % agentúr a čiastočne rozhodujúce pre 23 % z nich.

Vyštudovaný odbor (prekladateľstvo a tlmočníctvo) je veľmi rozhodujúci pre 13 % agentúr, rozhodujúci pre 23 % z nich, čiastočne rozhodujúci pre 43 % prekladateľských spoločností, málo rozhodujúci pre 17 % z nich a vôbec nerozhodujúci pre 3 % agentúr.

Prvý dojem pri osobnom pohovore je veľmi rozhodujúci len pre 3 % prekladateľských agentúr, rozhodujúci pre 30 % z nich, čiastočne rozhodujúci pre 33 %, málo rozhodujúci pre 27 % a nerozhodujúci pre 7 % agentúr.

Posledným faktorom je prekladateľský výkon pri skúšobnom preklade. Ten je veľmi rozhodujúci pre 70 % prekladateľských agentúr a rozhodujúci pre 30 % z nich.

Nasledujúci graf 2 sumarizuje vyššie spomínané faktory:

Graf 1 Stupeň dôležitosti jednotlivých faktorov pri výbere uchádzačov

12.1 Znalosť jazyka

V rámci znalosti jazyka nás zaujímalo, akú kombináciu dvoch jazykov (okrem materinského jazyka) by mal potenciálny prekladateľ ovládať, resp. aké jazyky považujú agentúry za najžiadanejšie. Tiež nás zaujímalo, ako agentúry vnímajú a hodnotia význam jazykového citu pre detail (t. j. vedieť vhodne používať jazyk pri tvorbe rôznych typov textov a rozumieť aj jeho skrytým významom) a interkultúrnych zručností, ktoré predstavujú

neoddeliteľnú súčasť lingvistickej výbavy prekladateľa a v prekladateľskom procese zohrávajú svoju úlohu.

Takmer polovica agentúr (47 %) označila, že uchádzači by mali ovládať jazykovú kombináciu, ktorá zahŕňa anglický jazyk. Druhá polovica (50 %) agentúr sa vyjadrila, že im nezáleží na jazykovej kombinácii uchádzačov. Tri percentá agentúr uviedli, že prekladateľov si vyberajú podľa požiadaviek a oblastí prekladu, ktoré potrebujú pokryť. Niektoré prekladateľské spoločnosti (10 %) bližšie špecifikovali, že uprednostňujú kombináciu anglický – nemecký jazyk, 3 % zas kombináciu anglický – francúzsky jazyk. Ďalšia agentúra vysvetlila, že angličtina je síce výhodou, ale nie nevyhnutnosťou pre prekladateľa iných jazykov.

Čo sa týka dôležitosti interkultúrnych zručností prekladateľa, 27 % agentúr ich pokladá za veľmi dôležité, presne polovica agentúr ich pokladá za dôležité, 20 % za čiastočne dôležité a 3 % len za málo dôležité. Cit pre detail je agentúrami hodnotený mierne vyššie – nadpolovičná väčšina (63 %) ho považuje za veľmi dôležitý, 27 % agentúr za dôležitý a 10 % opýtaných za čiastočne dôležitý.

Zaujímalo nás, či sú tieto rozdiely aj štatisticky významné. Vzhľadom na to, že skúmané vlastnosti a zručnosti sú ordinálne premenné na testovanie globálnej nulovej hypotézy, ktorá tvrdí, že nie je štatisticky významný rozdiel v dôležitosti skúmaných požiadaviek agentúr na prekladateľa, použijeme neparametrické postupy založené na poradí.

	Priemer poradí	Priemer	1	2
interkultúrne zručnosti	1,300	4,000	****	
cit pre detail	1,700	4,533		***

Poznámka: **** >0.05

Tabuľka 1 Ranking pre požiadavky na znalosť jazyka

Identifikovali sme (Tabuľka 1) štatisticky významný rozdiel medzi požiadavkami opýtaných agentúr v oblasti jazyka ($p < 0,05$). Na základe výsledkov Friedmanovho testu (chí-kvadrát ($N = 30$, $df = 1$) = 8,000, $p = 0,00468$) zamietame globálnu nulovú hypotézu s 99 % spoľahlivosťou, t. j. existuje štatisticky významný rozdiel medzi požiadavkami interkultúrnych zručností a citu pre detail. Výsledky sú zoradené podľa priemerov poradí, čo korešponduje s priemerom, t. j. najvyšší ranking získala požiadavka na cit pre detail.

Vyššie uvedené zároveň korešponduje aj s požiadavkou prekladateľských agentúr na skúšobný preklad. Vidíme, že pre agentúry je cit pre detail veľmi dôležitý, čím sa priemerný prekladateľ odlišuje od vysoko kvalitného. Aby však získal cit pre detail, musí mať dostatočné skúsenosti, čo na druhej strane súvisí s dĺžkou jeho praxe.

12.2 Práca s textom/proces prekladu

V rámci tejto kategórie nás zaujímalo, na aké typy textov by sa mali potenciálni prekladatelia zameriavať a ako prekladateľské agentúry hodnotia dôležitosť jednotlivých vedomostí prekladateľa – v tomto prípade konkrétne ide o všeobecný prehľad a vedomosti z translológie (t. j. znalosti o tom, čo je to preklad, ako funguje, aké sú jednotlivé prekladateľské stratégie, postupy a pod.) – ktoré môžu mať vplyv na porozumenie textu a prácu s ním v procese prekladu.

Pre väčšinu prekladateľských agentúr (83 %) je podstatné, aby sa potenciálni prekladatelia zameriavali na technické texty, 67 % uprednostňuje zameranie na medicínske, právne a ekonomické texty, 60 % si žiada, aby sa prekladatelia zameriavali na marketingové

texty, 37 % agentúr zas na texty z oblasti IT, 20 % na vedecké texty a 10 % agentúr preferuje skôr umelecké texty. Jedna agentúra sa dokonca vyjadrila, že to závisí od potreby daného prekladu. Ďalšia agentúra zas tvrdí, že prekladatelia si sami vyberajú špecializáciu, pričom oni v agentúre prekladajú texty a oslovujú prekladateľov na základe požiadavky trhu.

Istá česká agentúra sa zameriava na všetky uvedené typy textov, avšak objasnila, že výber špecializácie je na prekladateľoch, mali by sa v nej však dôkladne orientovať a nešpecializovať sa na viac ako 2 – 3 oblasti alebo činnosti.

V jednom prípade agentúra uviedla ako možnosť medicínske texty, zároveň však dodala, že zabezpečujú širokú škálu oblastí prekladu v závislosti od aktuálnych potrieb a požiadaviek klienta.

Jedna slovenská agentúra sa taktiež zameriava na všetky typy textov okrem vedeckých a umeleckých, pričom dodáva, že jeden prekladateľ sa, samozrejme, nemusí zameriavať na viacero oblastí.

Mať všeobecný prehľad ohodnotilo 20 % agentúr ako veľmi dôležité, 60 % agentúr vníma všeobecný prehľad ako dôležitý, 17 % ho pokladá za čiastočne dôležitý a pre 3 % agentúr je málo dôležitý.

Trochu odlišné výsledky sme dostali v rámci požiadaviek na vedomosti z translatológie. Podľa 17 % opýtaných agentúr sú veľmi dôležité, pre 37 % z nich sú dôležité, 33 % ich označilo za čiastočne dôležité a pre 13 % opýtaných agentúr sú len málo dôležité.

Opäť nás zaujímalo, či tieto rozdiely v hodnotení sú aj štatisticky významné. Vzhľadom na to, že skúmané vlastnosti a zručnosti sú ordinálne premenné na testovanie globálnej nulovej hypotézy, ktorá tvrdí, že nie je štatisticky významný rozdiel v dôležitosti skúmaných požiadaviek agentúr na prekladateľa, použijeme opäť ako v prípade oblasti jazyka neparametrické postupy založené na poradí.

	Priemer poradí	Priemer	1
vedomosti z translatológie	1,367	3,567	***
všeobecný prehľad	1,633	3,967	***

Poznámka: **** > 0,05

Tabuľka 2 Ranking pre požiadavky na proces prekladu

Na základe výsledkov Friedmanovho testu (chí-kvadrát ($N = 30$, $df = 1$) = 3,2000, $p = 0,07364$) nezamietame globálnu nulovú hypotézu s 99 % spoľahlivosťou, t. j. nie je štatisticky významný rozdiel medzi požiadavkami na vedomosti z translatológie a na všeobecný prehľad. Výsledky sú zoradené podľa priemerov poradí, čo korešponduje s priemerom, t. j. najvyšší ranking získala požiadavka na všeobecný prehľad (Tabuľka 2). Neidentifikovali sme štatisticky významný rozdiel medzi požiadavkami opýtaných agentúr v oblasti procesu prekladu, resp. práce s textom ($p > 0,05$).

Výsledky naznačujú, že prekladateľstvo je vysoko interdisciplinárna oblasť a navyše veľmi praktická. Prekladateľským agentúram záleží skôr na tom, aby prekladatelia disponovali vedomosťami, ktoré vedú zúročiť nielen v procese prekladu, ale aj v jeho produkte (teda v texte prekladu).

12.3 Použitie technológií

V rámci technologickej kategórie sme skúmali, do akej miery sú pre prekladateľské agentúry dôležité tak všeobecné počítačové zručnosti prekladateľov, ako aj ich špecifické skúsenosti s nástrojmi CAT.

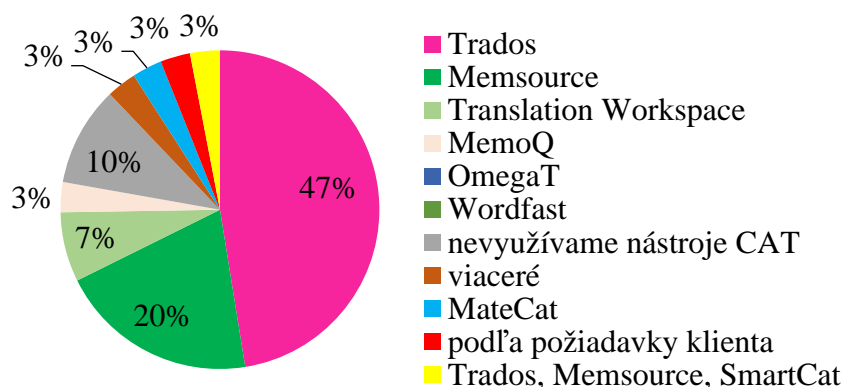
Celkovo možno povedať, že používanie technológií v procese prekladu je agentúrami pomerne vysoko hodnotené. Za veľmi dôležité ich pokladá až 70 % agentúr, dôležité sú pre 27 % agentúr a pre 3 % agentúr sú čiastočne dôležité.

Čo sa týka práce s nástrojmi CAT, takmer polovica agentúr (40 %) označila, že je pre nich veľmi podstatné, aby prekladatelia vedeli pracovať s týmito nástrojmi, ako podstatnú vyhodnotilo túto skutočnosť 27 % agentúr, ako čiastočne podstatnú 23 %, málo podstatnú 7 % agentúr a pre 3 % z nich je dokonca nepodstatná.

Jedna slovenská prekladateľská spoločnosť uviedla ako dodatok, že prekladatelia nemusia prácu s týmito nástrojmi ovládať, ale mali by byť ochotní učiť sa s nimi pracovať.

Okrem toho sme im položili otázku, aký nástroj CAT sa primárne využíva v ich agentúre. Pri tejto otázke takmer polovica opýtaných agentúr (47 %) uviedla, že pri preklade používa Trados, 20 % prekladateľských agentúr zas označilo Memsource ako používaný nástroj CAT. Translation Workspace využíva 7 % a MemoQ 3 % prekladateľských agentúr. Desať percent agentúr označilo, že nevyužívajú nástroje CAT.

Dokonca jedna agentúra uviedla, že používa viaceré nástroje CAT, ďalšia uviedla MateCat ako používaný nástroj, iná prekladateľská agentúra sa zas vyjadrila, že pracuje s viacerými takýmito nástrojmi v závislosti od požiadavky klienta, a posledná agentúra vysvetlila, že taktiež používajú viaceré nástroje CAT, nielen jeden, pričom medzi najčastejšie používané u nich patrí Trados, Memsource alebo SmartCat (Graf 2).

Graf 2 Najčastejšie využívané nástroje CAT v agentúrach

Aj v prípade používania technológií nás zaujímalo, či tieto rozdiely v hodnotení sú aj štatisticky významné. Vzhľadom na to, že skúmané zručnosti sú ordinálne premenné na testovanie globálnej nulovej hypotézy, ktorá tvrdí, že nie je štatisticky významný rozdiel v dôležitosti skúmaných požiadaviek agentúr na prekladateľa, použijeme znova neparametrické postupy založené na poradí.

	Priemer poradí	Priemer	1	2
práca s nástrojmi CAT	1,300	3,933	***	
počítačové zručnosti	1,700	4,667		***

Poznámka: **** > 0,05

Tabuľka 3 Ranking pre požiadavky na používanie technológií

Na základe výsledkov Friedmanovho testu (chí-kvadrát ($N = 30$, $df = 1$) = 8,0000, $p = 0,00468$) zamietame globálnu nulovú hypotézu s 99 % spoľahlivosťou, t. j. existuje štatisticky významný rozdiel medzi požiadavkami na používanie technológií – práca s nástrojmi CAT a počítačové zručnosti. Výsledky sú zoradené podľa priemerov poradí, čo korešponduje s priemerom, t. j. najvyšší ranking získala požiadavka na počítačové zručnosti (Tabuľka 3). Identifikovali sme štatisticky významný rozdiel medzi požiadavkami opýtaných agentúr v oblasti používanie technológií ($p < 0,05$).

Aj tieto výsledky nám indikujú, že agentúry preferujú prekladateľov, ktorí vedia pracovať tak s programom MS Word, ako aj s programom MS Excel, príp. inými, napr. OCR a iné.

12.4 Osobnostné predpoklady

V rámci osobnostných predpokladov sme sa zamerali na dôležitosť nasledujúcich vlastností a schopností prekladateľa: trpezlivosť, kreativita, zodpovednosť, spoľahlivosť, dôslednosť, schopnosť pracovať v tíme, samostatnosť, schopnosť pracovať pod tlakom, prispôsobivosť, ochota ďalej sa vzdelávať. Myslíme si, že ide o podstatné vlastnosti v prekladateľskej profesii, pričom mnohé z nich sú potrebné a aplikovateľné aj v iných odvetviach.

Trpezlivosť označilo 20 % agentúr za veľmi dôležitú vlastnosť u prekladateľov, 47 % ju považuje za dôležitú, 23 % za čiastočne dôležitú a pre 10 % z nich je to málo dôležitá vlastnosť.

Kreativitu pokladá za veľmi dôležitú vlastnosť len 17 % prekladateľských agentúr, pre 37 % z nich je to dôležitá charakteristika a pre 33 % je čiastočne dôležitá. Trinásť percent agentúr ju označilo len za málo dôležitú.

Čo sa týka zodpovednosti, tú až 90 % agentúr označilo za veľmi dôležitú a 10 % za dôležitú.

Takmer všetky prekladateľské agentúry (97 %) sa vyjadrili, že spoľahlivosť je u uchádzačov veľmi dôležitá, pričom 3 % agentúr ju označili za dôležitú.

Dôslednosť je pri preklade veľmi podstatná vlastnosť, čo sa prejavilo aj v našom výskume – väčšina prekladateľských agentúr (93 %) ju označilo za veľmi dôležitú a 7 % agentúr za dôležitú vlastnosť.

Vcelku zaujímavým zistením je skutočnosť, že schopnosť pracovať v tíme nie je pre agentúry až taká podstatná, ako by sa mohlo zdať. Veľmi dôležitá je len pre 7 % opýtaných agentúr, pre 20 % z nich je dôležitá a pre 23 % čiastočne dôležitá. Za málo dôležitú ju považuje 33 % agentúr a za nedôležitú 17 % agentúr.

Podobne aj samostatnosť je agentúrami vo všeobecnosti hodnotená ako významná charakteristika prekladateľov. Pre 63 % agentúr je veľmi dôležitá, aby ňou uchádzači disponovali, 30 % agentúr ju hodnotí ako dôležitú a 7 % ako čiastočne dôležitú charakteristiku.

Dokázať pracovať pod tlakom je na základe výsledkov výskumu taktiež žiadaná schopnosť. Za veľmi dôležitú ju považuje 57 % agentúr, za dôležitú 33 % agentúr a čiastočne dôležitá je pre 10 % prekladateľských spoločností.

Prispôsobivosť patrí v tomto smere tiež k žiadaným vlastnostiam. Za veľmi dôležitú ju považuje 30 % agentúr, pre 43 % opýtaných je to dôležitá schopnosť a pre 27 % je čiastočne dôležitá.

Pre respondentov je nemenej podstatná aj ochota vzdelávať sa – tá je veľmi dôležitá pre 30 % agentúr, pre 40 % z nich je dôležitá, 27 % agentúr ju ohodnotilo ako čiastočne dôležitú a len pre 3 % opýtaných agentúr je táto vlastnosť málo dôležitá.

V prípade osobnostných predpokladov nás zaujímalo, či tieto rozdiely v hodnotení sú aj štatisticky významné. Vzhľadom na to, že skúmané vlastnosti sú ordinálne premenné na

testovanie globálnej nulovej hypotézy, ktorá tvrdí, že nie je štatisticky významný rozdiel v dôležitosti skúmaných požiadaviek agentúr na prekladateľa, použijeme neparametrické postupy založené na poradí.

	Priemer poradí	Priemer	1	2	3	4	5
schopnosť pracovať v tíme	2,050	2,667					***
kreativita	3,600	3,567		***			
trpezlivosť	4,050	3,767		***	***		
ochota ďalej sa vzdelávať	4,550	3,967		***	***	***	
prispôsobivosť	4,733	4,033		***	***	***	
schopnosť pracovať pod tlakom	6,283	4,467	***		***	***	
samostatnosť	6,567	4,567	***			***	
zodpovednosť	7,667	4,900	***				
dôslednosť	7,750	4,933	***				
spoľahlivosť	7,750	4,933	***				

Poznámka: **** > 0,05

Tabuľka 4 Ranking pre požiadavky na vybrané osobnostné predpoklady

Na základe výsledkov Friedmanovho testu (χ^2 -kvadrát ($N = 30$, $df = 9$) = 151,5346, $p = 0,0001$) zamietame globálnu nulovú hypotézu s 99 % spoľahlivosťou, t. j. existuje štatisticky významný rozdiel medzi požiadavkami na osobnostné predpoklady. Výsledky sú zoradené podľa priemerov poradí, čo korešponduje s priemerom, t. j. najvyšší ranking získala požiadavka na spoľahlivosť a dôslednosť (Tabuľka 4). Identifikovali sme päť štatisticky významných homogénnych skupín ($p < 0,05$). V rámci prvej homogénnej skupiny, t. j. medzi schopnosťou pracovať pod tlakom, samostatnosťou, zodpovednosťou, dôslednosťou a spoľahlivosťou sa nepreukázal štatisticky významný rozdiel, čo potvrdzujú aj dosiahnuté priemery pre jednotlivé vlastnosti (Tabuľka 4). Agentúry ich považujú za rovnako dôležité. Avšak medzi zodpovednosťou, dôslednosťou, spoľahlivosťou a ostatnými vlastnosťami (okrem schopnosti pracovať pod tlakom a samostatnosti) sa preukázal štatisticky významný rozdiel v prospech prvých troch spomenutých (Tabuľka 4). Druhá homogénna skupina pozostáva z kreativity, trpezlivosti, ochoty ďalej sa vzdelávať a prispôsobivosti. Ani medzi týmito vlastnosťami sa nepreukázal štatisticky významný rozdiel. Podobne aj medzi vlastnosťami trpezlivosť, ochota ďalej sa vzdelávať, prispôsobivosť a schopnosť pracovať pod tlakom (tretia homogénna skupina), tak aj vlastnosťami, ochota ďalej sa vzdelávať, prispôsobivosť, schopnosť pracovať pod tlakom a samostatnosť (štvrtá homogénna skupina) sa nepreukázali štatisticky významné rozdiely. Avšak medzi schopnosťou pracovať v tíme (piata homogénna skupina) a ostatnými vlastnosťami sa preukázal štatisticky významný rozdiel, pričom agentúry považujú za najmenej dôležitú práve túto schopnosť.

12.5 Poskytovanie služby

Aj v rámci poslednej skupiny sme agentúry požiadali, aby ohodnotili dôležitosť daných vlastností a schopností prekladateľa: komunikatívnosť, empatia, flexibilita, organizačné

schopnosti. Ide o vlastnosti, ktoré sú u prekladateľov dôležité, keďže sú zároveň aj poskytovateľmi služieb, v mnohých prípadoch komunikujú priamo s klientom a musia si vedieť zorganizovať svoju prácu.

Komunikatívnosť je veľmi dôležitá pre 37 % agentúr, dôležitá pre 40 % agentúr, čiastočne dôležitá pre 17 % prekladateľských agentúr a málo dôležitá pre 7 % z nich.

Empatiu označilo 23 % agentúr za dôležitú, 53 % za čiastočne dôležitú, 7 % za málo dôležitú a 17 % dokonca za nedôležitú.

To však neplatí o flexibilitu. Takmer polovica (43 %) ju pokladá za veľmi dôležitú a rovnaký počet za dôležitú. Pre 13 % agentúr je čiastočne dôležitá.

Pri organizačných schopnostiach sme zaznamenali celú škálu odpovedí. Za veľmi dôležité ich považuje 30 % prekladateľských agentúr, za dôležité sú pokladané 17 % agentúr, 33 % spoločností ich vníma ako čiastočne dôležité, 17 % agentúr ako málo dôležité a pre 3 % sú nedôležité.

Poslednou oblasťou, v ktorej nás zaujímali rozdiely, bola oblasť poskytovania služieb. Na testovanie globálnej nulovej hypotézy, ktorá tvrdí, že nie je štatisticky významný rozdiel v dôležitosti skúmaných požiadaviek agentúr na prekladateľa, použijeme aj v tomto prípade neparametrické postupy založené na poradi.

	Priemer poradi	Priemer	1	2	3
empatia	1,500	2,833			***
organizačné schopnosti	2,350	3,533	***		
komunikatívnosť	2,950	4,067	***	***	
flexibilita	3,200	4,300		***	

Poznámka: **** > 0,05

Tabuľka 5 Ranking pre požiadavky na poskytovanie služieb

Na základe výsledkov Friedmanovho testu (χ^2 -kvadrát ($N = 30$, $df = 3$) = 38,42739, $p = 0,00001$) zamietame globálnu nulovú hypotézu s 99 % spoľahlivosťou, t. j. existuje štatisticky významný rozdiel medzi požiadavkami na poskytovanie služieb. Výsledky sú zoradené podľa priemerov poradi, čo korešponduje s priemerom, t. j. najvyšší ranking získala požiadavka na flexibilitu (Tabuľka 5). Identifikovali sme tri štatisticky významné homogénne skupiny medzi požiadavkami opýtaných agentúr v oblasti poskytovania služieb ($p < 0,05$). Prvú skupinu tvoria komunikatívnosť a organizačné schopnosti, druhú skupinu tvoria flexibilita a komunikatívnosť a tretiu skupinu iba empatia. Medzi organizačnými schopnosťami a komunikatívnosťou nie je štatisticky významný rozdiel, ale medzi organizačnými schopnosťami a empatiou alebo flexibilitou štatisticky významný rozdiel existuje (Tabuľka 5). Taktiež existuje štatisticky významný rozdiel medzi empatiou a ostatnými požiadavkami v neprospech empatie, tá je najmenej dôležitá z pohľadu požiadaviek agentúr na prekladateľa.

13 Diskusia

V súvislosti s touto témou sa k niektorým podobným zisteniam vo svojom výskume dopracovali aj Djovčoš a Šveda (2017). Otázka veku prekladateľov síce v našom výskume nebola priamo zastúpená, no jedna prekladateľská agentúra potvrdila, že najviac ich prekladateľov je práve vo veku 35 – 45 rokov. Toto dosvedčujú aj dáta z výskumu Djovčoša a

Švedu (2017, s. 58), v ktorom bol priemerný vek prekladateľa 38 rokov a najviac prekladateľov zapojených do ich výskumu (38 %) bolo práve vo veku od 31 – 40 rokov.

Djovčoš a Šveda (2017, s. 78–79) sa vo svojom výskume zaoberali aj používaním jednotlivých nástrojov CAT u prekladateľov. Podobnú otázku sme mali zahrnutú aj v našom dotazníku, kde sme sa pýtali, aký nástroj CAT je primárne v jednotlivých agentúrach využívaný. Na prvom mieste sa umiestnil Trados, ktorý používa 47 % prekladateľských agentúr, pričom je zaujímavé, že v rámci výskumu vyššie spomínaných autorov ho využíva rovnaký počet respondentov, t. j. 47 %. Možno prekvapivým zistením je to, že vo výskume autorov sa na druhom mieste nachádzal Wordfast, ktorý využíva približne 33 % respondentov, kým v našom výskume ho neoznačil nikto. U nás bol druhým najvyužívanejším nástrojom Memsources (používa ho 20 % respondentov), ktorý sa vo výskume autorov umiestnil na piatom mieste (označilo ho cca 11 % respondentov). Na piatom mieste zas u nás skončil memoQ, využívaný len jedným respondentom (3 %), kým u Djovčoša a Švedu (2017, s. 78 – 79) ho označilo ako používaný nástroj približne 11 % prekladateľov. Autori tiež uvádzajú aj ďalšie nástroje CAT ako napr. SDLX, Transit, LogosMneme či DéjàVu (tie sa v našich výsledkoch neobjavujú) a spomínajú aj MateCat alebo TWS, ktoré mali svoje zastúpenie aj v našom výskume.

14 Záver

V článku sme sa venovali prekladateľským agentúram a ich požiadavkám na prekladateľov. Jeho cieľom bolo objasniť spôsob, akým fungujú prekladateľské agentúry a predovšetkým odhaliť, čo v súčasnosti agentúry očakávajú od prekladateľov.

Ak by sme mali utvoriť profil prekladateľa na základe výsledkov tohto výskumu, môžeme povedať, že na pohlaví a veku potenciálneho prekladateľa nezáleží. Mal by mať ukončené vzdelanie II. stupňa v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo a mal by tiež mať založenú živnosť.

Čo sa týka znalosti jazyka, na jeho konkrétnej jazykovej kombinácii nezáleží. Jeho cit pre detail a interkultúrne zručnosti a znalosti sú však považované za dôležité. V rámci prekladateľského procesu by sa mal zameriavať najmä na technické, medicínske, právne, ekonomické alebo marketingové texty. V procese prekladu zohráva významnú úlohu jeho všeobecný prehľad.

Vzhľadom na súčasný technologický rozvoj sa taktiež dalo očakávať vysoké hodnotenie počítačových zručností prekladateľov. Je veľmi dôležité, aby nimi disponovali a mali skúsenosti s prácou s nástrojmi CAT, ideálne s Tradosom, keďže ten využíva zhruba polovica opýtaných prekladateľských agentúr. Medzi jeho tri najdôležitejšie vlastnosti by mali patriť spoľahlivosť, dôslednosť a zodpovednosť, veľmi podstatná je však samostatnosť a schopnosť pracovať pod tlakom. Jeho podstatnými charakteristikami, ktoré súvisia s poskytovaním služieb, sú najmä flexibilita a komunikatívnosť.

Medzi najrozhodujúcejšie faktory pri výbere prekladateľov patria skúsenosti a dĺžka praxe, najmä je to však prekladateľský výkon pri skúšobnom preklade, keďže väčšina agentúr dáva uchádzačom pred prijatím do zamestnania vypracovať skúšobný preklad, na ktorom preukážu svoje schopnosti.

Vcelku prekvapivá bola pre nás skutočnosť, že prekladateľské agentúry nepovažujú pôsobenie uchádzača v zahraničí za dôležité. Domnievame sa, že pobyty v zahraničí významne prispievajú k rozširovaniu jazykových a kultúrnych vedomostí prekladateľa, preto by sme od agentúr očakávali vyššie hodnotenia tohto kritéria.

Na druhej strane nás neprekvapilo, že v rámci osobnostných charakteristík potenciálneho prekladateľa sa na prvých priečkach umiestnili „typické“ vlastnosti ako zodpovednosť, dôslednosť či spoľahlivosť.

Výučba budúcich prekladateľov by sa okrem rozvoja hlavných jazykových zručností a samotného prekladania textov mala do istej miery sústreďovať aj na zdokonaľovanie počítačových zručností (všeobecných aj tých, ktoré sú spojené s nástrojmi CAT) a ďalších schopností (napr. schopnosť pracovať pod tlakom). Je tiež dôležité, aby boli oboznámení s tým, ako funguje prekladateľský trh a ako sa v ňom majú orientovať.

V tejto súvislosti sa aj mnohí odborníci v prekladateľskom sektore zhodujú, že univerzity a trh by mali spolupracovať. Školy totiž môžu zisťovať informácie týkajúce sa trhu a otvorene ich publikovať a platí to aj naopak – trh môže poskytnúť spätnú väzbu školám. Často sa tiež zdôrazňuje nedostatok odbornej praxe mladých prekladateľov v súčasnosti, čo skutočne môže byť problematické. Aj výsledky dotazníka nám potvrdili, že rozhodujúcim kritériom pre agentúry je dĺžka prekladateľskej praxe. Jedna agentúra dokonca otvorene priznala, že so študentmi nespolupracuje. Riešením by mohli byť platené stáže, čím sa opäť dostávame k tomu, že obidva subjekty (agentúry a školy) by mali spolupracovať.

V rámci ďalšieho potenciálneho výskumu v tejto oblasti by sme navrhovali rozšíriť vzorku českých prekladateľských agentúr (príp. iných zahraničných agentúr) a porovnať, do akej miery sa líšia ich požiadavky na prekladateľov. Tiež by bolo zaujímavé sledovať, či sa aj postupom času tieto požiadavky menia.

Veríme, že táto práca pomôže ozrejmiť niektoré aspekty fungovania prekladateľských spoločností a že výsledky výskumu vnesú viac svetla do toho, čo prekladateľské agentúry požadujú od svojich prekladateľov vzhľadom na ich vedomosti a kompetencie. To by mohlo pomôcť pri vzdelávaní prekladateľov, aby sa výučba postupne zameriavala na rozvoj špecifických zručností požadovaných prekladateľskými spoločnosťami. Predpokladáme, že výsledky výskumu by preto mohli byť osožné najmä uchádzačom o prácu v takejto prekladateľskej spoločnosti, ako aj ďalším odborníkom zaujímavým sa o tému prekladu a prekladateľských agentúr.

Literatúra:

- DJOVČOŠ, M. – ŠVEDA, P. (2017): *Mýty a fakty o preklade a tlmočení na Slovensku*. Bratislava: VEDA.
- ESSELINK, B. (2003): Localisation and translation. In: H. Somers (ed.): *Computers and Translation: A translator's guide*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 67–84.
- PACTE. (2003): PACTE Translation Competence model: A holistic, dynamic model of Translation Competence. In: A. Hurtado Albir (ed.): *Researching Translation Competence by PACTE Group*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 35–42.
- YUNKER, J. (2010): *The Savvy Client's Guide to Translation Agencies: How to Find the Right Agency the First Time*. USA: Byte Level Research.

Internetové zdroje:

- 12 Translation and Localization Trends Set to Dominate 2023 + Challenges*. [Cit. 2023-02-04.] Dostupné na internete: <<https://greatcontent.com/translation-and-localization-trends/>>
- BUSSEY, S. (2020): How Translation Agencies Really Work. [Cit. 2020-26-10.] Dostupné na internete: <<https://blog.andovar.com/how-translation-agencies-work>>
- EICHLER, M. (2022): Lokalizačné inžinierstvo je kľúč k najvyššej možnej úspore času a nákladov klienta. [Cit. 2023-12-04.] Dostupné na internete: <<https://www.translata.sk/blog/lokalizacne-inzinerstvo-je-kluc-k-najvyssej-moznej-uspore-casu-a-nakladov-klienta>>
- How a Translation Agency Works*. [Cit. 2023-01-04.] Dostupné na internete: <<https://www.balticmedia.com/language-service-translation-company/translation-step-by-step/>>
- How Desktop Publishing (DTP) Is Used in Translation Projects*. [Cit. 2023-12-04.] Dostupné na internete: <<http://clearwordstranslations.com/language/en/desktop-publishing-dtp-translation-projects/>>

Language Coordinators. [Cit. 2023-06-04.] Dostupné na internete: <<https://www.ted.com/participate/translate/our-translators/language-coordinators>>

NICOL V. (2022): Translation Industry Trends and Statistics. [Cit. 2023-03-04.] Dostupné na internete: <<https://www.mylanguageconnection.com/translation-industry-trends-and-statistics/>>

The Role of Technology in the Translation Industry. [Cit. 2023-03-04.] Dostupné na internete: <<https://terratranslations.com/2022/07/19/technology-translation-industry/>>

TOVAR, C. (2022): *The three-axis strategy to building your translation team: People, processes, and technology.* [Cit. 2023-01-04.] Dostupné na internete: <<https://www.trados.com/blog/the-three-axis-strategy-people-process-technology.html>>

Understanding the Role of Project Managers in a Translation Project. [Cit. 2023-02-04.] Dostupné na internete: <<https://gtlocalize.com/the-role-of-project-managers-in-translation/>>

Updated version of the EMT competence framework. [Cit. 2023-14-05.] Dostupné na internete: <<https://commission.europa.eu/news/updated-version-emt-competence-framework-now-available-2022-10-21en>>

What are the duties of a translation Account Manager?[Cit. 2023-12-04.] Dostupné na internete: <<https://www.trustedtranslations.com/blog/what-are-the-duties-of-a-translation-account-manager>>

What's the Difference between SLV and MLV? [Cit. 2023-04-04.] Dostupné na internete: <<https://circletranslations.com/blog/whats-difference-between-slv-and-mlv>>

What is Vendor Management? [Cit. 2023-13-04.] Dostupné na internete: <<https://blog.worldtranslation.com/blog/what-is-vendor-management>>

ZAINURRAHMAN, S. (2010): Five Translation Competencies. In: *Zainurrahman's Personal Journal.* [Cit. 2020-27-10.] Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/profile/Zainurrahman-Sehan/publication/325058040_Five_Translation_Competencies/links/5af3f089aca2720af9c479d9/Five-Translation-Competencies.pdf>

Summary

Translation agencies and their requirements on translators

The article deals with the translation agencies and their requirements imposed on translators. It explains how translation agencies operate and how translation process works in these agencies. The article also discusses translator's competences based on the EMT framework. The empirical part explores the requirements imposed on translators by translation agencies. It aims at finding out what potential translators should know in order to meet the agencies' criteria. In the end, the translators' profile is created. Based on the research results, it can be stated that language knowledge is essential; however, translator's general and specific knowledge is considered very important as well, together with computer skills and certain personal characteristics such as reliability and communicativeness. The aim of the article is to discover what type of knowledge, competences and skills should potential translators have so as to meet the translation agencies' requirements; and the development of what skills consequently needs to be incorporated into the curriculum and training of future translators.